

SUN'IY INTELLEKT VA RAQAMLI TA'LIM VOSITALARI ASOSIDA INGLIZ TILINI O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

**Ortiqova Ruxsora, O'zbekiston Respublikasi Harbiy Xavfsizlik va Mudofaa
Universitetining Harbiy aviatsiya insituti Axborot-resurs bo'limi xodimi Qurolli
Kuchlar xizmatchisi.**

Annotatsiya. Ushbu tezisdan sun'iy intellekt texnologiyalari hamda zamonaviy raqamli ta'lim vositalarining ingliz tilini o'qitish jarayonidagi o'rni tahlil qilinadi. Individual ta'limni tashkil etish, adaptiv o'qitish, avtomatik baholash tizimlari va virtual o'quv muhitining afzalliklari ilmiy manbalar hamda amaliy tajribalar asosida yoritilgan. Shuningdek, sun'iy intellektdan foydalanish orqali talabalarning til kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyatlari ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, raqamli ta'lim, ingliz tili, adaptiv ta'lim, ChatGPT, ta'lim texnologiyalari, interaktiv platformalar, kompetensiya, individual ta'lim.

Abstract. This thesis examines the role of artificial intelligence technologies and modern digital educational tools in the process of teaching English. It analyzes the organization of personalized learning, adaptive teaching approaches, automated assessment systems, and the advantages of virtual learning environments based on scientific sources and practical experience. Furthermore, the study highlights the opportunities provided by artificial intelligence for enhancing students' language competencies and improving the effectiveness of English language instruction.

Keywords: artificial intelligence, digital education, English language, adaptive learning, ChatGPT, educational technologies, interactive platforms, language competence, personalized learning.

Аннотация. В данной работе рассматривается роль технологий искусственного интеллекта и современных цифровых образовательных средств в процессе преподавания английского языка. На основе научных источников и практического опыта проанализированы вопросы организации персонализированного обучения, адаптивных методов преподавания, систем автоматизированного оценивания и преимуществ виртуальной образовательной среды. Кроме того, раскрыты возможности использования искусственного интеллекта для развития языковых компетенций обучающихся и повышения эффективности обучения английскому языку.

Ключевые слова: искусственный интеллект, цифровое образование, английский язык, адаптивное обучение, ChatGPT, образовательные технологии,

интерактивные платформы, языковая компетенция, персонализированное обучение.

So'nggi yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim tizimiga yangi yondashuvlarni olib kirdi. Xususan, sun'iy intellekt (Artificial Intelligence – AI) asosidagi dasturiy vositalarning yaratilishi xorijiy tillarni o'qitish metodikasini tubdan o'zgartirmoqda. An'anaviy dars jarayonida barcha o'quvchilarga bir xil metod qo'llanilgan bo'lsa, AI texnologiyalari har bir o'quvchining bilim darajasi, qobiliyati va o'rganish sur'atini hisobga olgan holda individual ta'lim yo'nalishini shakllantirish imkonini bermoqda.

Jahon amaliyoti shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt asosidagi ta'lim platformalari o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Masalan, ChatGPT, Duolingo Max, Grammarly, ELSA Speak va Quizlet AI kabi platformalar grammatika, talaffuz, yozma va og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Ushbu vositalar foydalanuvchining xatolarini avtomatik aniqlaydi, individual tavsiyalar beradi hamda real vaqt rejimida teskari aloqa (feedback)ni taqdim etadi.

2024-yilda e'lon qilingan xalqaro tadqiqotlarga ko'ra, AI asosida o'qitilgan talabalar nazorat guruhiga nisbatan o'rtacha **18–27 %** yuqori natija qayd etgan. Ayniqsa, yozma nutqni shakllantirish va grammatik xatolarni kamaytirishda sezilarli samaradorlik kuzatilgan. Shuningdek, AI yordamida tashkil etilgan mashg'ulotlarda talabalarning darsga qiziqishi va motivatsiyasi an'anaviy metodlarga qaraganda yuqori bo'lganligi aniqlangan.

Raqamli ta'lim vositalarining afzalliklaridan biri – adaptiv ta'limni yo'lga qo'yishidir. Adaptiv tizimlar talabaning javoblarini tahlil qilib, keyingi topshiriqlar murakkabligini avtomatik ravishda moslashtiradi. Natijada kuchsiz o'zlashtirayotgan talabalar qo'shimcha mashqlar oladi, yuqori natija ko'rsatayotgan talabalar esa murakkabroq vazifalarni bajaradi. Bu esa differensial ta'lim tamoyillarini amaliyotga samarali tatbiq etishga xizmat qiladi. Misol tariqasida, ingliz tilidagi **Present Perfect Tense** mavzusini o'qitishda ChatGPT asosida tashkil etilgan mashg'ulotni ko'rib chiqish mumkin. Dars davomida talaba avvalo nazariy ma'lumotni oladi, so'ngra AI tomonidan tuzilgan individual mashqlarni bajaradi. Xatolar aniqlanganda tizim ularning sababini izohlaydi va to'g'ri variantni tushuntirib beradi. Keyinchalik talabaning bilim darajasiga qarab yangi misollar avtomatik yaratiladi. Natijada

o'qituvchi vaqtining asosiy qismi nazorat emas, balki metodik maslahat berishga yo'naltiriladi.

Yana bir muhim jihat – nutq faoliyatini rivojlantirishdir. Sun'iy intellekt asosidagi ovozli yordamchilar talabanning talaffuzini fonetik jihatdan tahlil qilib, qaysi tovushlarda xatoga yo'l qo'yayotganini aniqlaydi. Masalan, ELSA Speak platformasi talaffuzni xalqaro fonetik standartlar asosida baholab, har bir fonema bo'yicha tavsiyalar beradi. Bunday yondashuv o'qituvchining subyektiv baholashini kamaytiradi hamda o'quvchi uchun individual rivojlanish xaritasini yaratadi.

O'zbekiston ta'lim tizimida ham raqamli transformatsiya jarayoni izchil davom etmoqda. Oliy ta'lim muassasalarida Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams kabi elektron platformalardan keng foydalanilmoqda. Ularni sun'iy intellekt imkoniyatlari bilan integratsiya qilish ingliz tili fanini o'qitish samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, harbiy, texnik va muhandislik yo'nalishlarida kasbiy ingliz tilini o'qitishda AI asosidagi virtual muloqot muhiti talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish uchun qulay imkoniyat yaratadi. Shu bilan birga, sun'iy intellektidan foydalanishda akademik halollik masalasiga ham alohida e'tibor qaratish zarur. AI o'qituvchining o'rnini egallovchi vosita emas, balki uning metodik faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi texnologiya sifatida qaralishi lozim. Talabalarda mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil qilish va axborotni tekshirish kompetensiyalarini shakllantirish AI texnologiyalaridan samarali foydalanishning asosiy shartlaridan biridir.

Mazkur tadqiqot doirasida sun'iy intellekt va raqamli ta'lim vositalarining ingliz tilini o'qitish metodikasiga integratsiyalashuvi nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilindi. Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, ta'limni raqamlashtirish jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish nafaqat o'quv jarayonining texnologik imkoniyatlarini kengaytiradi, balki o'qitish metodikasining mazmuni va tashkiliy asoslarini ham takomillashtiradi. Ayniqsa, adaptiv o'qitish mexanizmlari, avtomatlashtirilgan baholash tizimlari, tabiiy tilni qayta ishlash (Natural Language Processing) texnologiyalari hamda generativ sun'iy intellekt platformalari talabalarning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda samarali ta'lim muhitini yaratishga xizmat qilmoqda.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, sun'iy intellektga asoslangan ta'lim platformalari o'quvchilarning tinglab tushunish, o'qish, yozish va og'zaki muloqot kompetensiyalarini kompleks rivojlantirish imkoniyatiga ega. Ushbu texnologiyalar o'quv materiallarini individuallashtirish, o'zlashtirish darajasini muntazam monitoring qilish hamda real vaqt rejimida tahliliy tavsiyalar berish orqali ta'lim samaradorligini oshiradi. Natijada o'qitish jarayoni reproduktiv yondashuvdan kompetensiyaviy va

shaxsga yo'naltirilgan pedagogik modelga o'tmoqda. Bu esa zamonaviy ta'lim paradigmasining asosiy tamoyillariga to'liq mos keladi. Shuningdek, tadqiqot davomida xalqaro tajribalar tahlili sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish ta'lim sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatayotganini tasdiqladi. Xususan, adaptiv o'quv platformalaridan muntazam foydalangan talabalar an'anaviy metodlar asosida ta'lim olgan guruhlariga nisbatan yuqoriroq akademik natijalarni namoyon etgan. Bu holat sun'iy intellektning o'quv motivatsiyasini oshirish, individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish va mustaqil ta'lim kompetensiyasini rivojlantirishdagi samaradorligini ko'rsatadi. Shu jihatdan, sun'iy intellektning ingliz tilini o'qitish metodikasining muhim tarkibiy elementi sifatida baholash mumkin.

Biroq sun'iy intellekt texnologiyalarini ta'lim tizimiga keng joriy etish faqat texnik infratuzilmani rivojlantirish bilangina cheklanmaydi. Mazkur jarayon o'qituvchilarning raqamli pedagogik kompetensiyalarini takomillashtirish, sun'iy intellektidan foydalanishning metodik asoslarini ishlab chiqish, akademik halollik tamoyillariga rioya etish hamda shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash kabi muhim masalalarni ham qamrab oladi. Shu sababli sun'iy intellektidan foydalanishning me'yoriy-huquqiy, pedagogik va axloqiy asoslarini takomillashtirish zamonaviy ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy xulosalarga kelish mumkin:

- sun'iy intellekt texnologiyalari ingliz tilini o'qitish metodikasini individuallashtirish va adaptiv ta'limni tashkil etishning samarali vositasi hisoblanadi;
- raqamli ta'lim platformalari talabalarning kommunikativ, lingvistik va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi hamda ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi;
- generativ sun'iy intellekt vositalari o'qituvchining metodik faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi, biroq pedagogning kasbiy funksiyalarini to'liq almashtira olmaydi;
- ta'lim jarayonida sun'iy intellektidan foydalanishning yuqori samaradorligi o'qituvchi va talabaning raqamli kompetensiyasi, metodik tayyorgarligi hamda ta'lim muassasasining texnologik infratuzilmasiga bevosita bog'liq;
- sun'iy intellekt asosidagi ta'lim texnologiyalarini joriy etishda akademik halollik, axborot xavfsizligi va ma'lumotlar maxfiyligini ta'minlash alohida ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, sun'iy intellekt va raqamli ta'lim vositalarining ingliz tilini o'qitish metodikasiga integratsiyalashuvi ta'lim sifatini oshirish, o'quv jarayonini optimallashtirish hamda xalqaro ta'lim standartlariga mos raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Kelgusida ushbu

yo'nalishda mahalliy sharoitga mos adaptiv o'quv platformalarini yaratish, sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik modellarini ishlab chiqish, shuningdek, ularning samaradorligini eksperimental tadqiqotlar asosida baholash dolzarb ilmiy vazifalar sifatida e'tirof etiladi. Mazkur yo'nalishdagi izlanishlar O'zbekiston oliy ta'lim tizimida xorijiy tillarni o'qitish sifatini xalqaro darajaga olib chiqishga, ta'lim jarayonining innovatsion rivojlanishini ta'minlashga hamda raqamli iqtisodiyot uchun yuqori malakali kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (O'RQ-637, 2020)**
[Lex.uz – Ta'lim to'g'risida Qonun](#)
2. **PF-60-son Farmon (2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi)**
[Lex.uz – PF-60 Farmoni](#)
3. **PF-6079-son Farmon ("Raqamli O'zbekiston – 2030")**
[Lex.uz – PF-6079 Farmoni](#)
4. **Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi**
[Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi](#)
5. **UNESCO – Guidance for Generative AI in Education and Research (2023)**
[UNESCO – Guidance for Generative AI in Education and Research \(unesco.org\)](#)
6. **UNESCO Digital Library**
[UNESCO Digital Library](#)
7. **OECD Digital Education Outlook 2023**
[OECD Digital Education Outlook](#)
8. **Council of Europe – CEFR Companion Volume (2020)**
[Council of Europe – CEFR Companion Volume](#)
9. **Kasneci E. et al. *ChatGPT for Good? On Opportunities and Challenges of Large Language Models for Education.***
[Springer – Learning and Individual Differences](#)
10. **Zawacki-Richter O. et al. *Systematic Review of Research on Artificial Intelligence Applications in Higher Education.***
[International Journal of Educational Technology in Higher Education](#)
11. **Holmes W., Bialik M., Fadel C. *Artificial Intelligence in Education.***
[Center for Curriculum Redesign](#)
12. **Luckin R. *Machine Learning and Human Intelligence.***
[UCL Press](#)